

MUHADARAT

Fatma Aliye

Öykü Fazıla ve Şefik'in babası Sai Efendi oldukça zengin bir adamdır. Fazıla sekiz, Şefik bir yaşındayken eşini kaybeder. Evin idaresiyle ve çocukların bakımıyla yeterince ilgilenemez. Genç ve çok güzel bir kız olan Calibe ile evlenir. Fazıla zeki, çalışkan ve uysal bir kızıdır. Kardeşi Şefik'e annelik eder. Calibe eşine son derece iyi kalpli görünmesine rağmen üvey çocuklarına çok kötü davranır, onlara zulmeder. Fazıla'nın annesinin ahbabı, komşuları Münevver Hanım Fazıla ve Şefik'e her fırsatta sahip çıkar, onlara annelik eder. Oğlu Mukaddem ile Fazıla'nın evlenmesini arzu eder.

Calibe'nin babası İhya Efendi'nin başka bir ile tayin olması sebebiyle Calibe'nin amcazadesi Süha ve kardeşi Nabi konakta kalmaya başlar. Calibe, zamanında evlenme teklifini reddettiği Süha ile yasak bir ilişki yaşamaya başlar. Mukaddem'in tahsilini bitirmesi ve Fazıla'nın on sekiz yaşına gelmesiyle nişanlanırlar. Calibe, Süha ile arasındaki ilişkiyi öğrenen Fazıla'nın Mukaddem ile evlenmesini istemez. Süha ile iş birliği yapıp Mukaddem'e iftira atarlar. Mukaddem'in cariyelerden Reftar ile birlikte olduğu yalanını uydururlar. Bunun üzerine Sai Efendi nişanı bozar. Münevver Hanım ve Mukaddem, Sai Efendi'yi gerçeğe ikna edemez. Sai Efendi Fazıla'yı sonradan görme anlayışsız ve kaba bir adam olan Remzi ile evlendirir. Fazıla eşine bir türlü kendini sevdiremez. Remzi'nin kendisini aldatması ve üzerine kuma getirmek istemesi sebebiyle boşanmak ister. Fazıla Calibe yüzünden baba evine dönemez ve intihar etmeye karar verir. Kardeşi Şefik'e bir mektup bırakıp sahile iner. İntihar edenlerin cehennemlik olduğunu anımsar ve son anda niyetinden vazgeçer. Ailesi sahilde mendilini ve bileziğini düşüren Fazıla'nın öldüğünden emin olur.

Artık çalışmak zorunda kalan Fazıla kendisini hizmet cariyesi olarak bir konağa sattırır. Fazıla artık Peyman adını alır ve çalıştığı aile ile birlikte Beyrut'a gider. Bu sırada Fazıla'nın ölüm haberiyle verem olan Mukaddem tebdil-i mekân için Beyrut'a gider. Fazıla'nın çalıştığı konağın genç kızı Enise Mukaddem'i bir araba gezintisinde görür ve ona âşık olur. Yine bir gezinti sırasında Fazıla Enise'ye eşlik eder ve Enise'nin âşık olduğu gencin Mukaddem olduğunu anlar. Fazıla Mukaddem ile gizlice buluşur ve ona başından geçenleri anlatır. Hala Remzi ile nikâhlı olduğu için Mukaddemle evlenemeyen Fazıla onu Enise ile evlenmeye ikna eder. Enise ve Mukaddem evlenir ve bir kızları olur. Bu zaman zarfında Enise'nin ağabeyi Şebip Fazıla'ya âşık olur ve onunla evlenmek ister. Remzi ile hala nikâhlı olduğu için, karakterini çok beğendiği Şebip'i istemeyerek de olsa yanıtız bırakır. Bir gün tesadüf eseri Remzi'nin ibretlik ölümünü gazeteden öğrenirler. Fazıla'nın böylelikle nikâhı düşmüş olacağından Mukaddem eşinden ayrılıp Fazıla ile evlenmek ister. Fazıla Enise ve kızını mağdur etmek istemez, bu teklife razı olmaz. Bu itiraz üzerine Mukaddem de insaniyet gösterip bu fikrinden vazgeçer. Mukaddem'e İstanbul'dan gelen bir mektup üzerine Sai Efendi'nin çok hasta olduğunu öğrenirler. Duyduklarına göre, Calibe eğlence alemlerine girip Sai Efendi'yi aldatır. Sevgilisi tarafından darp edilen Calibe'yi Sai Efendi de boşar. Bu olaylar neticesinde Mukaddem'e atılan iftirayı da öğrenen Sai Efendi, Mukaddem'den helallik almak ister. Bu mektup üzerine Fazıla ve Mukaddem kimseye haber vermeden aceleyle İstanbul'a giderler. Şebip ikisinin beraber kaçtığını düşünerek Fazıla ve Mukaddem'in peşine düşer. İstanbul'a vardıklarında Şebip dahil tüm aileye olan biteni anlatırlar. Böylelikle Fazıla ve Şebip evlenir ve bir oğulları olur. Üç sene sonra da Fazıla'nın kardeşi Şefik ile Enise'nin kız kardeşi Rûveyde evlenir; eski günlerdeki gibi iki aile akrabalık bağıyla yeniden bir araya gelmiş olur.

Temalar

Yasak aşk Erken dönem Türk edebiyatında sıkça rastlanan motiflerden biridir. *Muhadara*'ta yasak aşkın etrafında mutlak iyi ve mutlak kötü karakterler konumlandırılmıştır. İyiler sıkıntılara karşı gösterdikleri sabır nedeniyle ödüllendirilir, kötüler ise çok fena cezalandırılır. Romanda bir nevi ahlak dersi verilmektedir.

Kadınların Çalışması Fatma Aliye'nin romanlarında özellikle vurguladığı önemli bir konudur. Romanda Fazıla edilgen bir karakter olmasına rağmen, zor durumda kaldığında meşru dairede kendi ayakları üstünde durmayı başarır.

Karakterler

Fazıla Sai Efendi'nin en büyük çocuğudur. Küçük yaşta annesini kaybetmiştir. Annesinin ölümüyle birlikte kardeşi Şefik'e sahip çıkmış, ona annelik etmiştir. Üvey annesi Calibe'nin eziyetlerine karşı kardeşini korumuştur. İyi kalpli, zeki, çalışkan ve uysal bir kızdır. Mürebbiyesinden eğitim almaktadır ve derslerinde çok başarılıdır.

Sai Efendi Fazıla ve Şefik'in babası, Calibe'nin kocasıdır. Çocuklarının üvey annesi Calibe'yi çok sevmektedir. Calibe'nin her söylediğine inanır, çocuklarını hep ikinci planda tutar. Eğitilmiş ve zengin bir adamdır.

Calibe Sai Efendi'nin ikinci eşidir. Hayattaki tek amacı zengin bir adam ile evlenmektir. Bu yüzden amcazadesi Süha'yı sevmesine rağmen onunla evlenmez. İki çocuk babası Sai Efendi'yi tercih eder. Kısır ve iki yüzlü bir kadındır. Üvey çocuklarına çok kötü davranır. Sai Efendi'yi amcasının oğlu Süha ile aldatır.

Süha Calibe'nin amcasının oğludur. Fakir olduğu için Calibe kendisini reddetmiştir. Konağa taşındıktan sonra Fazıla'ya âşık olur.

Mukaddem Bey Münevver Hanım'ın biricik oğludur. Eğitilmiş, varlıklı bir gençtir. Fazıla'ya çok âşıktır.

Münevver Hanım Sai Efendi'nin komşusudur. Fazıla'nın annesinin yakın dostudur. Fazıla ve Şefik'e kol kanat germiştir. Tek arzusu oğlu Mukaddem'in mürüvvetini görmektir.

Reftar Konağın cariyelerindendir. Calibe'nin sözünden çıkmaz.

Şefik Fazıla'nın erkek kardeşidir.

Enise Mukaddem'in eşidir. Mukaddem'e ilk görüşte âşık olur. Saf ve iyi kalpli bir kızdır.

Remzi Fazıla'nın kocasıdır. Sonradan görme, kaba ve anlayışsız bir adamdır. Fazıla'yı hiç sevmez ve onu aldatır.

Fevkiye Fazıla'nın yakın arkadaşıdır. Saf bir kızdır. Calibe'nin kardeşi Nabi ile evlenir.

Nabi Calibe'nin erkek kardeşidir. Aylak bir adamdır. İç güveysi olmak ister. Fevkiye'yi kandırıp onunla evlenir.

FAZILA (Uyumlu)

Karakter Sai Efendi'nin en büyük çocuğudur. Küçük yaşta annesini kaybetmiştir. Annesinin ölümüyle birlikte kardeşi Şefik'e sahip çıkmış, ona annelik etmiştir. Üvey annesi Calibe'nin eziyetlerine karşı kardeşini korumuştur. İyi kalpli, zeki, çalışkan ve uysal bir kızdır. Mürebbiyesinden eğitim almaktadır ve derslerinde oldukça başarılıdır.

Aktiviteler Fazıla zamanının çoğunu kardeşiyle birlikte geçirir. Ev halkı ile gerekmediği müddetçe muhatap olmaz. Eğitimine, okumaya ve yazmaya vakit ayırmaktan çok hoşlanır. Çok iyi piyano çalar.

ÖRNEK ANILAR

İtaatkâr Fazıla kendi hakkını aramaktan imtina eden, büyüklerinin sözünden çıkmayan bir kızdır. Babası Sai Efendi nişanını bozduğunda kendisine takılan gerdanlığı geri vermesini ister. Babasının bu isteğini itirazsız yerine getirir: "Gerdanlığı ver kızım! O uğursuz gerdanlığı ver, deyince Fazıla taaccüp eylediyse de bir şey sormaksızın gerdanlığı getirip pederine teslim etti." Münevver Hanım, Sai Efendi'ye Mukaddem'in suçsuz olduğunu ne kadar anlatsa da onu bir türlü ikna edemez. Tek çözümü Fazıla ile Mukaddem'e gizlice nikah kıydırmakta bulur. Fazıla kendisi istese bile babasına karşı gelemeyeceğini ifade ederek bu teklifi reddeder:

“-Mukaddem Bey'e varmak için tereddüt etmiyorum. Onun bu dediğinizden başka çaresini bulunuz, ben memnunum, fakat bu teklifleri kabul etmemekte mazurum. Sizin her bir emriniz başım üzerine, lakin ben firar edemem. Ben pederime beni filanca adama veriniz diyemem. O pederimin hakkıdır. Ben kimsenin hakkını gaspa kalkışmam!”

Edilgen Fazıla kendisinden çok başkalarını düşünen pasif bir karakterdir. Kocasını Remzi çocukları olmadığını bahane ederek Fazıla'nın üstüne kuma getirmek ister. Remzi'nin onca yaptığı eziyete rağmen bu isteğini haklı bulur. Çocuk doğduktan sonra odalığı konaktan göndermeyi teklif eden Remzi'yi dahi tersler:

“-Yok, hayır! Valideyi evladından ayırmak kadar vahşet olamaz. Çocuk olursa ben onun validesini kendime ortak almak üzere kabule mecburum. Vakıa gönlüm bunu istemez. Fakat gönlümden ziyade hakkaniyete tebaiyet lazım!”

Vefakâr Fazıla, isminin anlamına yakışır bir şekilde hareket eden erdemli bir karakterdir. Kendisine yapılan iyilikleri unutmaz, onları borç bilir. Münevver Hanım ve oğlunun kendisinde çok emeği olduğunu düşünür. Mukaddem ve Enise evlendikten sonra, Mukaddem'in hizmetine bilhassa özen gösterir. Böylelikle ona olan hakkını ödediğini düşünür: “Fazıla Mukaddem'e uykusunu ve rahatını terk ederek bakıyordu. (...) Fazıla, Mukaddem'e eylediği hizmetle gerek Münevver Hanım'ın gerek Mukaddem Bey'in, kendisine olan haklarını ödemekte olduğundan dolayı memnun oluyordu. Fazıla, her şeye nezaret eylediği cihetle, konak içinde çamaşır yıkamaktan muaf bulunduğu ve onun işi yıkanıp ütülünen çamaşırıları yerleştirmek olduğu halde, Mukaddem'in çamaşırıları kimseye bırakmayıp kendisi yıkıyordu.”

CALIBA (Geçimsiz)

Karakter Sai Efendi'nin ikinci eşi. Hayattaki tek amacı zengin bir adam ile evlenmektir. Bu yüzden amcası Sûha'yı sevmesine rağmen onunla evlenmez. İki çocuk babası Sai Efendi'yi tercih eder. Oldukça güzel, alımlı bir kadındır. İsmi anlamına yakışır bir şekilde cazibeli. Kıskanç ve iki yüzlü bir kadındır. Üvey çocuklarına çok kötü davranır. Sai Efendi'yi amcasının oğlu Sûha ile aldatır.

Aktiviteler Calibe kendisiyle ilgilenmekten, gezmekten ve alışveriş yapmaktan hoşlanır. Zamanının çoğunu konakta geçirir.

Paraleller *Muhadarat*'ın çekirdek hikâyesini oluşturan aile içi yasak ilişki, Halit Ziya Uşaklıgil'in *Aşk-ı Memnu* adlı eserini hatırlatmaktadır. *Aşk-ı Memnu*'nun kadın karakteri Bihter de Calibe gibi kendisini seven, kıskanç bir kadındır. Aynı şekilde kendisinden yaşça büyük bir adamla menfaati uğruna evlenmiş ve eşini aldatmıştır.

ÖRNEK ANILAR

Kıskanç Hayatta her şeyin sahibi olmak isteyen Calibe, Sai Efendi'yi vefat eden eşinden kıskandığı gibi, Sûha'yı da Reftar'dan kıskanır. Sûha'nın hizmetine verdiği Reftar ile samimi görünce canı çok yanar: “Sûha ile Reftar'ın mahsusen Calibe'nin gözü önünde birbirlerine olan laubali muameleleri, Sûha'yı sevmekte olan Calibe'nin yüreğini yakıyordu. Böyle bir muameleye ilk tesadüf eylediği zaman, Sûha'nın üzerine yürüyüp takdir eyledi.”

Yalancı Mukaddem ile Fazıla'nın nişanı bozulduktan sonra Fazıla diğer taliplerini reddeder. Sai Efendi Fazıla'yı itaatsizlikle suçlar. Fazıla ise itaatsizlik etmediğini babasından ayrılmak istemediğini fakat üvey annesi ile de artık geçinemeyeceğini dile getirir. Sai Efendi eşi Calibe'ye cephe alınmasına sinirlenir. Calibe de bu fırsattan istifade ederek, Fazıla'ya kötü davranışlar isnat eder:

“O misülli sözler benim nice senelerdir işite işite alışmış olduğum sözlerdir. Böyle şeyleri ben siz meraklanmayasınız diye size söylemem. Lakin tedbirsiz çocuk ben şurada ağzımı açmayıp durduğum halde taarruz ederek kendisini size gösterdi. Ben her gün bu hakaretleri çekerim.”

Fitneci Calibe, Sai Efendi'nin çocuklarını özellikle de Fazıla'yı hiç sevmez. Annesinin

mezarını ziyarete gitmek isteyen Fazıla'yı vefasızlıkla suçlar. Sai Efendi'yi kızına karşı doldurur:
"Valide diye bana sarılacağına mezardan bahsediyor. Ben onun için mezardan da soğuk muyum? Hayırsız çocuk bilmiyor ki onun bir sözü bu ana kadar kendisine emek sarf eden zavallı kadının kalbine semli [zehirli] bir ok oluyor."

KAYNAKÇA

Fatma Aliye. *Muhadarat*. İstanbul: Özgür Yayınları, 2012.